

Til fiskere og organisatorer
av forsøksfiske i vassdrag

Sted: Trondheim
Dato: 23.08.2024

Overvåking av innslaget av rømt oppdrettslaks i vassdrag. Informasjon for prøvetaking om høsten.

Overvåking av innslaget av rømt oppdrettsfisk i elvene om høsten gir viktig informasjon om innslaget av rømt fisk i gytebestandene. Undersøkelser av andel rømt oppdrettslaks er svært viktige for å sikre våre fremtidige bestander av villaks og vil bli benyttet av *Det nasjonale programmet for overvåking av rømt oppdrettslaks*. På grunn av rømmingen fra et av Lerøy sine oppdrettsanlegg på Hitra (Reitholmen) skal det i år gjennomføres en utvidet overvåking av rømt oppdrettslaks ved blant annet stangfiske i utvalgte vassdrag i Møre- og Romsdal og i Trøndelag. I disse elvene vil årets overvåkingsfiske være i et betydelig større omfang enn normalt for å dekke større deler av vassdragene. Formålet er å kartlegge utbredelsen av rømt oppdrettslaks i vassdraget. Behov for et mer rettet uttaksfiske av rømt oppdrettslaks vil deretter vurderes på bakgrunn av resultatene fra overvåkingsfisket, samt resultat fra andre observasjoner av rømt oppdrettslaks, for eksempel ved snorkling og lysfiske.

Skandinavisk Naturovervåking leder arbeidet med overvåking og uttak av rømt laks etter rømmingshendelsen på oppdrag fra Lerøy, og gjennomfører prosjektet i samarbeid med NINA og Veterinærinstituttet. NINA har gjennom dette prosjektet ansvaret for overvåkingsfiske og eventuelt uttaksfiske i dette vassdraget. I første omgang oppfordrer vi til at overvåkingsfisket gjennomføres over en konsentrert toukersperiode, med oppstart tidligst 1. september. Et eventuelt rettet uttaksfiske vil altså ikke gjennomføres før etter at overvåkingsfiske er gjennomført og oppsummert. Vi oversender derfor fisketillatelsen, skjellprøvekonvolutter, informasjon om utfylling av disse, kart og skjema for registrering av fiskeinnsatsen og ber om at dere samler inn skjellprøver fra overvåkingsfisket i deres vassdrag.

Den formelle tillatelsen til å gjennomføre overvåkingsfisket har blitt gitt av Miljødirektoratet og gjelder fra og med 1. september 2024. NINA står ansvarlig for undersøkelsen, men det er lokale kontaktpersoner/organisasjoner/elveeierlag som koordinerer overvåkingsfisket i hver elv. Enkelte av kontaktpersonene er oppgitt i fisketillatelsen, men ettersom det skal foregå en utvidet overvåking med flere «overvåkingslag» enn vanlig i år, er ikke alle kontaktpersonene per vassdrag å finne på denne listen.

Det stilles flere krav til hvordan overvåkingsfisket skal gjennomføres (se neste side). Dette for å sikre en mest mulig skånsom behandling av vill fisk, og for å sørge for at overvåkingen gir en god og representativ oversikt over situasjonen i elva. NINA vil i samarbeid med Miljødirektoratet foreta en løpende vurdering på hvor lenge det er behov for eller forsvarlig å ha et overvåkingsfiske i elva.

Skjellprøver som skal brukes til overvåking av innslaget av rømt oppdrettsfisk i gytebestandene må samles inn etter følgende retningslinjer:

- Prøvetakingen skal gjennomføres i forkant av gytetiden, dvs. i løpet av september og starten av oktober i de fleste vassdrag. Høstfisket bør avsluttes ca. to uker før antatt gytetid for å unngå at villaksen blir forstyrret under gytigen. Det bør også tas hensyn til gytetiden til sjørret.

- **Kun personer med tillatelse fra ansvarlig kontaktperson skal utøve overvåkingsfisket.** Alle skal være utstyrt med synlig bekledning (helst gul vest). Grunneiere og politi skal varsles før fisket starter.

- Overvåkingsfisket utføres på oppdrag fra miljøforvaltningen og er ikke et fiske som grunneiere eller andre rettighetshavere har anledning til å selge videre, eller bruke som en slags kompensasjonsordning for uteblitt fiske i sportsfiskesesongen.

- **Det er viktig at det tas skjellprøver av all fanget fisk.** Det vil si prøver av all villaks, oppdrettslaks, sjøaure og regnbueaure, og av stor så vel som liten fisk som fanges under fisket.

- Det tas skjellprøver av **minst 35 laks** fra hver elv. I større elver med bestander av storlaks, mellomlaks og smålaks bør det tas prøver fra **minimum 50 laks**. Prøvene av regnbueaure og sjøaure som eventuelt fanges i fisket, kommer i tillegg.

- **Prøvefisket må gjennomføres i ulike deler av vassdraget** for å få et mest mulig representativt bilde av fiskebestanden. Dette fordi rømt oppdrettslaks og villaks kan være ulikt fordelt i vassdraget. Dersom det kun fiskes der det er forventet at det er mye rømt oppdrettslaks, vil dette gi en høyere andel oppdrett i fangstene enn det som er representativt for vassdraget. Vi legger ved kart der vassdraget er inndelt i flere områder. **Det er viktig at dere forsøker å samle inn prøver fra alle områdene samtidig.** Ved å fiske i alle områder til omtrent samme tid vil vi unngå å fiske på den samme fisken i flere områder. Hvert overvåkingslag har fått tildelt sitt område/strekning av elva som de er ansvarlig for å dekke.

- Vedlagt er et skjema hvor dere skal registrere fiskeinnsats og fangst innenfor hvert område. Det er viktig at dere for hver dato oppgir hvor mye dere har fisket i hvert område (antall personer og antall timer) **også om det ikke ble fanget fisk den aktuelle datoen.** For å kunne gjøre en fortløpende vurdering av situasjonen i elva skal det i år være **daglig innlevering/rapportering** av fangst- og innsatsskjema til ansvarlig kontaktperson i NINA. Bilde av skjemaene sendes per e-post (foretrukket) eller SMS til kontaktpersonen i NINA. Den som er hovedansvarlig for sitt overvåkingslag er også ansvarlig for daglig oversendelse av skjemaene fra sine fiskere.

- Resultater og/eller bilder fra overvåkingsfisket skal **ikke offentliggjøres** i medier eller på nettsider. Dette fordi det er flere overvåkingslag som fisker i vassdraget og enkeltresultater kan gi et feil bilde av situasjonen til elva i sin helhet.

- Alle skjellprøver som tas i overvåkingsfisket sendes/leveres til NINA. Dersom det er muligheter for fortløpende levering av skjellprøvene underveis i overvåkingen er dette ønskelig for å sikre en snarlig skjellanalyse. Detaljer rundt levering/sending av prøvene avtales nærmere med NINAs kontaktperson.

- I overvåkingsfisket må det i størst mulig grad brukes redskap som er lite selektive med hensyn til fiskestørrelse. Dersom det fiskes med stang skal det ikke anvendes «levende» agn som mark fordi dette ofte svelges av fisken og kan skade fisk som skal settes ut igjen. Fisket skal praktiseres med sluk der det er hensiktsmessig. Bruk av kroker uten mothaker og enkel eller dobbelt krok er

fordelaktig for å redusere håndteringstiden på fisk som skal settes ut igjen. Noter om det er fisket med sluk eller flue.

- Fiskens **skal** landes i håv (helst finmasket og knuteløs), og all håndtering av fisk som skal settes ut bør i størst mulig grad foregå i håven og med fiskens hode under vann. Det **skal** være minst to personer som deltar i landing og prøvetaking av fisken, og minst en av personene som gjennomfører fisket sammen må ha erfaring med «fang-og-slipp» fiske. Fisken skal behandles så raskt og skånsomt som mulig både under og etter fisket. Unngå unødvendig billedtaking av fisken.

- Tydelige oppdrettsfisk avlives med harde slag mot hjernen, og lengde (cm) og vekt (g) måles. Det skal tas minimum 30 skjell fra den døde fisken. På avlivet fisk er det viktig at slim fjernes der skjellprøven tas. Etter skjellprøvetaking skal fisken fryses hel og leveres til Veterinærinstituttet for sykdomsanalyse. Detaljer rundt avlevering av den fryste fisken avtales nærmere med NINAs kontaktperson.

- Fra fisk som slippes tilbake i elva tas 8-10 skjell fordelt på fiskens to sider. På levende fisk bør skjellene tas ut enkeltvis med en smal, spiss tang eller lignende uten å fjerne slimet på fiskeskinnet. Ikke bruk kniv på levende fisk. Den totale fiskelengden måles til nærmeste hele centimeter. Det er ikke nødvendig å veie fisk som settes ut.

- På fisk som settes ut kan kjønn bestemmes ut fra ytre kjennetegn. **Hannfisk:** Ofte kraftige farger i gytedrakt, lang snute (hundeprofil), tydelig krok i underkjeven og avrundet gattparti. **Hunnfisk:** Ofte duse farger i gytedrakt, kort snute (katteprofil), minimal krok og kantet gattparti.

- Det er viktig å krysse av på skjellkonvolutten om fisken er gytemoden eller umoden (gjeldfisk). Hvordan dette kan bestemmes er forklart i den vedlagte veiledningen for utfylling av skjellkonvolutten. Noter også på konvolutten om den er antatt oppdrettslaks eller villaks.

- På skjellkonvoluttene skriver dere hvor fisken er fanget med et navn på fiskeplassen som kan finnes igjen på kart. Dersom navnet på fiskeplassen ikke finnes på et vanlig kart, ber vi om at dere merker av på det vedlagte kartet hvor de ulike fiskeplassene ligger. Dette er fordi vi ønsker å registrere hvor i vassdraget villaks og rømt oppdrettslaks blir fanget. Returner kartene til oss sammen med skjellprøvene etter at fisket er avsluttet.

Hver skjellprøve med nøyaktig utfylte opplysninger om fisken honoreres med 100 kr. **Vennligst oppgi kontonummer for overføring av honorar (må gjøres hvert år). Når vi utbetaler honoraret til privatpersoner må vi i tillegg vite personnummer på kontoinnehaveren, fordi vi må innberette utbetalingen til skattemyndighetene og eventuelt trekke forskuddsskatt av beløpet (dersom utbetalingen er større enn 4000 kr i løpet av et år).**

Skjellkonvolutter og kart sendes til: **Norsk institutt for naturforskning v/ Gunnel Østborg, Postboks 5685 Torgard, 7485 Trondheim.**

Noen råd om håndtering av fisk som skal settes ut igjen

- Håndter laksen så skånsomt som overhodet mulig under fangst og utsetting.
- Kjør laksen så kort tid som mulig før den landes, stressreaksjoner øker med økende tid laksen blir kjørt på stang.
- Laksen bør landes med håv uten knuter i nettet. Håven må være stor nok til å romme laksen uten at finner, hale og slimlag skades. Håndter laksen i håven eller overfør den til et fiskeseil og hold fiskens hode under vann.

- Ikke løft laksen etter haleroten, da kan den brette ryggen. Støtt godt under fremre del av buken, under brystfinnene.
- Ta så lite som mulig i laksen, slik at slimlaget på kroppen skades minst mulig. Fukt alltid hender før håndtering av laksen.
- Bruk ei tang til å ta ut kroken.
- Bruk så kort tid som mulig fra landing til laksen slippes igjen.
- Hvis laksen ikke svømmer umiddelbart ved utsetting, før fisken ut i strømmen og hold hodet mot strømmen til den viser tegn til å ville svømme.
- Fang og slipp bør ikke praktiseres ved høyere vanntemperaturer enn ca. 17 grader.
- Vær spesielt forsiktig med nygått, blank laks.
- For optimal behandling av fisken skal det være to personer ved landing og utsetting.

— Spørsmål i forbindelse med innsamling av prøvene kan rettes til Vegard Ambjørndalen (tlf.: 99593677, e-post: vegard.ambjorndalen@nina.no) og Ingrid Solberg (tlf.: 98052913, e-post: ingrid.solberg@nina.no).

Veiledninger til skjellprøvetaking og registrering av fiskeinnsats, samt skjema for registrering av fiskeinnsats kan lastes ned fra: <http://www.nina.no/lakseskjell>

I forkant, takk for samarbeidet. Dere gjør en viktig jobb for villaksen!

Med hilsen

Vegard Ambjørndalen og Ingrid Solberg

Kopi: Miljødirektoratet, Fiskeridirektoratet og Statsforvalter